

Lærervejledning

Den kritiske forbruger

- fokus på fødevarer

Forord

Dette undervisningsmateriale er udarbejdet til faget samfundsfag i 9. og 10. klasse. Det stiller skarpt på valg og dilemmaer, som vi stilles overfor, når vi skal vælge fødevarer. Det er forbrugers synsvinkel, der er i fokus.

Undersøgelser viser, at børn og unge i stigende grad har indflydelse på, hvad der lander i familiens indkøbskurv. Men spørgsmålet er, hvordan det står til med de unges viden om den mad, der ender på middagsbordet?

Den kritiske forbruger – fokus på fødevarer giver et indblik i nogle af de vilkår, der ligger til grund for, at udvalget af fødevarer er, som det er. Det er der både historiske og aktuelle årsager til.

Men materialet rejser først og fremmest en række spørgsmål, der som en del af undervisningen skal motivere eleverne til at diskutere fakta, fordomme og holdninger til forbrug og fødevarer. Det kan være spørgsmål som: Hvem eller hvilke forhold bestemmer, hvad der ligger i supermarkedets køledisk? Hvordan er fødevarerne fremstillet, og hvor i verden stammer de fra? Stemmer prisen med kvaliteten? Og hvad med sundheden, økologien, dyrevelfærden og miljøet? Hvordan ser det hele ud i en større sammenhæng og på globalt plan?

Den kritiske forbruger – fokus på fødevarer er det fjerde skud på stammen i en række nye undervisningsmaterialer. De tre foregående sæt er henholdsvis *Ida* og *de 40.000 kyllinger* (3.-4. klasse), *Bakterier i din hverdag* (5.-6. klasse) og *Vild med kylling – verden rundt* (6.-7. klasse). Alle fire sæt er tæt forbundet med den integrerede hjemmeside www.kyllingeskolen.dk

Dansk Slagtefjerkræ er en brancheorganisation for produktionen af slagtefjerkræ i Danmark, hvis opgave er at fremme produktion og afsætning af dansk fjerkræ og forarbejdede produkter samt at varetage medlemmernes fælles interesse. Dansk Slagtefjerkræ er en del af Det Danske Fjerkræraad. Sekretariatsfunktionen for Det Danske Fjerkræraad varetages af Danish Meat Association (DMA) der er en fælles faglig og administrativ enhed for de tre brancheorganisationer Danske Slagterier, Kødbranchens Fællesråd og Det Danske Fjerkræraad.

God arbejdslyst!

Med venlig hilsen
Per V. Møller
Formand for Dansk Slagtefjerkræ

Udarbejdelse af tekst: Peter Bejder, Kim Boye Holt og Kaare Øster
Illustrationer: Kim Hansen

Indhold

- 2 Forord**
- 4 Materialebeskrivelse**
- 5 Materialets opbygning og anvendelse**
- 6 Den kritiske forbruger**
- 7 Sund, sundere, sundest**
- 8 Mad, miljø og økologi**
- 9 Etik og velfærd**
- 10 Fra land til by**
- 11 Storebror og lillebror/Helt eller skurk**
- 13 Landbrug i Europa**
- 14 Den store verden**
- 16 Krav til maden**
- 17 Sygdomme**
- 18 Mediernes magt**
- 19 Links**

Materialebeskrivelse

Målgruppe for materialet

Elever i 9. og 10. klasse i grundskolen.

Formål med materialet

Formålet med materialet er, at eleverne:

- bliver bevidste om deres rolle som forbrugere.
- får kendskab til den danske fødevarerbranches vilkår.
- tilegner sig viden om fødevarer i et globalt perspektiv.
- diskuterer dilemmasporøgsmål om forbrug og fødevarer.

Faglighed

Materialet *Den kritiske forbruger* er udarbejdet til den obligatoriske undervisning i samfundsfag i grundskolen. Dele af materialet kan indgå i valgfagsundervisningen. Materialet vil også kunne indgå i tværfaglige emner og problemstillinger samt i fagsamarbejder på de ældste klassetrin.

Samfundsfag

Faget samfundsfag hører til på grundskolens 8.-10. klassetrin. De centrale kundskabs- og færdighedsområder er: Menneske og stat, menneske og samfund, menneske og kultur og menneske og natur.

I samfundsfag skal de grundlæggende kundskaber og færdigheder i hvert af de fire områder udvikles som en helhed gennem undervisningen, således at eleverne får mulighed for at:

- forstå sig selv som en del af samfundet, som man påvirkes af og kan påvirke.
- placere eget og andres hverdagsliv i et samfundsmæssigt perspektiv.
- udvikle deres personlige værdigrundlag med henblik på at tage stilling til og få lyst til at påvirke samfundsforhold.
- analysere, tolke og vurdere samfundsforhold og konflikter og formidle resultaterne.

Undervisningsmaterialet er udarbejdet med henblik på, at eleverne:

- forstår samspillet mellem samfund, fødevarerbranche og forbrugere.
- får kendskab til de historiske forudsætninger for dansk fødevarerproduktion.
- får viden om økologisk og konventionel fødevarerfremstilling.
- får kendskab til den danske fødevarerbranches aktuelle vilkår.
- får indblik i forhold omkring sundhed, etik og miljø.
- lærer at stille krav til de fødevarer, de køber og spiser.
- tilegner sig viden om globale tendenser i produktion, køb og salg af fødevarer.

Tekster og opgaver er udarbejdet, så de lægger sig op ad følgende udvalgte trin- og slutmål for den obligatoriske undervisning i samfundsfag. Her hedder det, at undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der for de enkelte Centrale kundskabs- og færdighedsområder sætter dem i stand til at:

Menneske og stat

- gøre rede for politiske beslutningsprocesser og interesserne bag dem.
- diskutere statens rolle i forhold til økonomisk udvikling og politik.

Menneske og samfund

- give eksempler på arbejdsmarkedets udvikling i samspil med produktions- og erhvervsstruktur.
- gøre rede for hovedtræk i udviklingen fra landbrugs-samfund over industrisamfund til videnssamfund.
- gøre rede for, hvordan samfundet, herunder arbejdsmarkedet, forandrer sig og stiller krav til nye kompetencer og videreuddannelse.
- redegøre for relevante hverdagskompetencer i forhold til unges fremtidige arbejds-, familie- og fritidsliv.
- give eksempler på, hvordan demokratiske beslutninger påvirker hverdags- og samfundsliv.

Menneske og kultur

- gøre rede for, hvordan værdier og normer dannes i et samspil mellem mennesker.
- kende til og forholde sig til globalisering.
- give eksempler på, hvordan hverdagen i forskellige typer af samfund præges af globalisering.
- gøre rede for værdier og normer og argumentere for egne holdninger.

Menneske og natur

- forholde sig til naturen som en æstetisk og økonomisk ressource.
- diskutere og reflektere over problemstillinger vedrørende fødevarerikkerhed, dyrevelfærd og miljø – lokalt, nationalt og globalt.
- diskutere forestillingen om menneskets ret til naturen.
- gøre rede for menneskers brug af naturen.
- forklare, hvordan naturen har indvirkning på menneskers hverdag.
- vurdere, hvordan man kan handle politisk som forbruger i forhold til økologiske problemstillinger.

Materialets opbygning og anvendelse

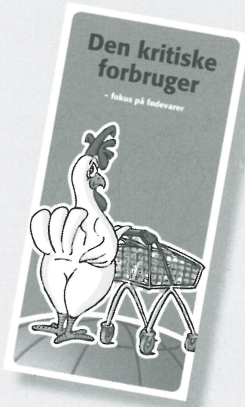
Undervisningsmaterialet *Den kritiske forbruger – fokus på fødevarer* består af følgende elementer:

Undervisningshæfte

Tekster, der kort og kontant konfronterer eleverne med fakta og fordomme, der lægger op til diskussion og dilemmaspørgsmål. Det er hæftets opgave at ansøre motivation, nysgerrighed og videbegær.

Undervisningshæftet består af følgende opslag:

- Den kritiske forbruger
- Sund, sundere, sundest
- Mad, miljø og økologi
- Etik og velfærd
- Fra land til by
- Storebror og lillebror
- Helt eller skurk
- Landbrug i Europa
- Den store verden
- Krav til maden
- Sygdomme
- Mediernes magt

Lusefanger

Undervisningsmaterialet *Den kritiske forbruger – fokus på fødevarer* lægger op til, at der naturligt arbejdes videre med emnet, når eleverne står sammen med deres familier hjemme i køkkenet. Eller når der købes ind i supermarkedet. "Lusefangeren" er derfor tænkt som et motiverende redskab, der kan sætte gang i dialogen i hjemmet.

Hjemmeside

På www.kyllingskolen.dk er der mulighed for at opleve en dilemmadialog. Her møder eleverne en række personer med forskellige baggrunde og holdninger. Undervejs skal eleverne vælge mellem forskellige udtalelser og tænke over de konsekvenser, et valg medfører, både personligt og samfundsmæssigt.

Lærervejledning

Forslag til, hvordan undervisningen kan gribes an. Ved hvert opslag er der opsummerende kommentarer, der karakteriserer den behandlede tematik. Der er desuden forslag til opgaver og ideer, der kan klæde eleverne på til at diskutere, vurdere og konkludere. Det er ofte dilemmaspørgsmål, hvor der ikke er endegyldige svar, men hvor der kan argumenteres "på den ene side og på den anden side".

Materialets anvendelse

Undervisningsmaterialet *Den kritiske forbruger – fokus på fødevarer* er bygget op i tre temablokke, der tilsammen danner en helhed.

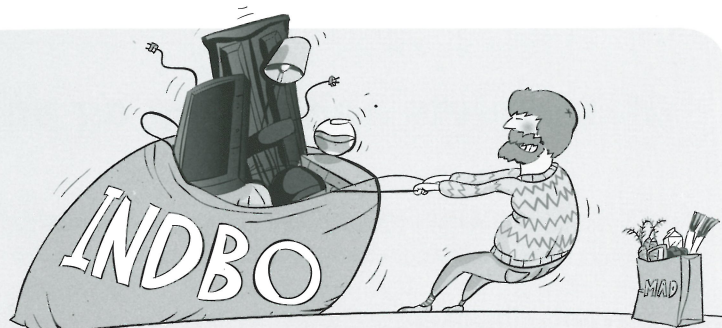
- De første fire opslag (side 4 til 11) fokuserer på forbrugers valg og dilemmaer, når der skal mad på bordet. Hvilke tanker skal/bør/kan vi gøre os, når vi vælger fødevarer?
- De næste fire opslag (side 12 til 19) handler om branchen, hvor baggrunden – den historiske og den aktuelle – for landbrug og fødevarerproduktion skitseres. Der er samtidig noget om branchens image og fremtid.
- De sidste fire opslag (side 20 til 27) skuer ud mod den store verden, der har indflydelse på udbudet og valget af fødevarer. Det handler blandt andet om globalisering, sygdomme og medier.

Forbrugernes valg af fødevarer har en direkte indflydelse på emner som økonomi, natur, dyrevelfærd og sundhed. Derfor er det vigtigt, at de kommende voksne – den næste generation af forbrugere – når til en erkendelse af, at det er nødvendigt at forholde sig til og diskutere fødevarernes vej fra jord til bord.

Gennem indsigt, viden og diskussion kan eleverne udvikle nødvendige handlekompetencer, der sætter dem i stand til som forbrugere at træffe selvstændige og kritiske valg.

Opslag for opslag

I det følgende er der kommentarer, vejledninger og opgaver til hvert af elevbogens opslag.

Side 4-5: Den kritiske forbruger

Fokus

Dette opslag introducerer, hvad hæftets følgende sider handler om. Teksten tager udgangspunkt i den banale kendsgerning, at mad er en vigtig del af vores liv. Vi har behov for mad, men har vi også behov for indflydelse på, hvilke fødevarer der er til rådighed? For eksempel hvordan de er fremstillet, og hvad de indeholder?

Opslaget åbner for en debat og en bevidsthed om de fødevarer, som vi alle køber, forbruger og spiser. Det handler om at introducere eleverne til de valg og dilemmaer, som de stilles overfor som aktuelle og fremtidige forbrugere. Elevhæftets tekster og opgaverne på de følgende sider skal være med til at motivere dem til at diskutere fakta, fordomme og holdninger.

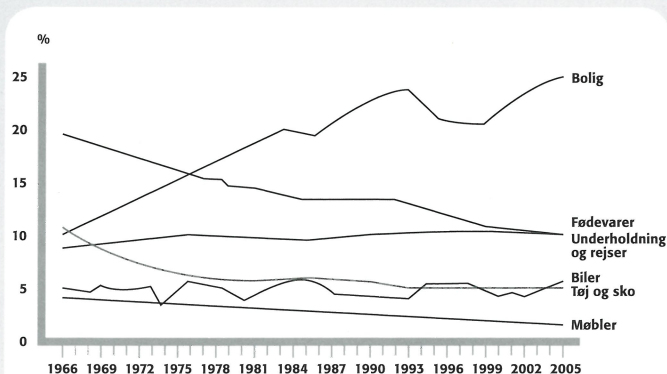
Lad indledningsvis eleverne drøfte forskellige holdninger til fødevarer og den måde, vi forbruger dem på. Nogle er meget bevidste om deres valg af fødevarer, andre er ikke. Nogle lægger vægt på pris, fedtindhold, fibre, tilsætningsstoffer, økologi, dyrevelfærd, bæredygtighed, miljø m.v. Andre gør ikke. Diskutér, hvilke motiver, ønsker og krav der kan ligge bag disse holdninger.

Opgaver

1 Emnet *fødevarer* ligger højt på den politiske dagsorden. Med andre ord: Politikere, eksperter og forbrugere synes, at fødevarer er et vigtigt tema. Overvej, hvorfor det er sådan, og giv nogle mulige forklaringer. Er I enige i påstanden om, at fødevarer er et vigtigt emne? Hvor højt vil I placere det i forhold til andre emner, der diskuteres: velfærd, unge, vold, indvandrere, skat, sundhed, uddannelse, energi, miljø m.v.

- Skriv gruppevis argumenter ned på en liste.
- Diskutér argumenterne i hele klassen.

2 Vi spiser ikke bare for at overleve. Vi forbinder mad med glæde, hygge, samvær, smag og meget mere. Men det er ikke ligegyldigt, hvad vi spiser. Mad kan gøre os aktive eller dvaske, slanke eller fede, sunde eller syge m.v.

Skriv hver især en liste med fem af jeres yndlingsretter og forklar med få ord, hvorfor I kan lide hver enkelt ret. Har det noget at gøre med 1) smag, 2) pris, 3) sundhed, 4) holdninger eller noget helt andet. Gør hver især op, hvilke kategorier der scorer bedst.

Lav derpå en samlet opgørelse over alle elevers valg, og tæl op, hvilken kategori der scorer bedst, næstbedst osv. Altså: Find ud af om det er smag, pris, sundhed, holdninger eller andet, der styrer klassens madvalg.

- Diskutér, hvorfor listen ser ud, som den gør.
- Giv nogle bud på, hvordan der evt. kan ændres på rækkefølgen.

3 Livsstilseksperter Benny von Bavl mener ikke, at det vedkommer andre, hvad han spiser. Har han ret? Er der for mange (forældre, lærere, læger, politikere, producenter), der vil blande sig i folks forbrug af fødevarer? Eller er det ok at give gode råd?

- Diskutér for og imod.

4 Du og andre unge bruger flere penge i dag end nogen sinde tidligere. Men unge er ifølge flere eksperter ikke særligt bevidste om deres forbrug. Det vil sige, at de ikke tænker over, om den mad de køber, er sund, miljøskadelig, fyldt med tilsætningsstoffer, indeholder fedt og sukker osv. Har disse eksperter ret eller uret? Begrund dine svar.

- Find nogle eksempler på fødevarer, som de fleste i klassen af og til køber.
- Diskutér på baggrund af klassens eksempler på indkøb, om der er noget om eksperternes kritik af de unges forbrugsvaner.

5 Du og din familie handler sikkert af og til i en discountbutik. Discountbutikker kæmper om at tilbyde os billige fødevarer. Og det er et budskab, mange forbrugere synes rigtig godt om. Vi bruger nemlig færre og færre penge på fødevarer – i forhold til den løn, vi tjener.

- Diskutér, hvorfor det er sådan. Brug fx diagrammet, der viser noget om vores privatforbrug.
- Hvorfor bruger vi fx mere på boligen end på maden?

Side 6-7: Sund, sundere, sundest

Fokus

Nogle steder i verden er det en kamp for mange mennesker at skaffe mad og næring nok til krop og hjerne for at overleve. I Danmark er det næsten modsat. Vi er omgivet af en overflod af fødevarer, hvor der næsten er frit valg på alle hylder. Vores opgave er blot at vælge det rigtige og det sundeste.

Spørgsmålet er bare, hvad der er sundt, og hvad der ikke er? For hvem bestemmer det? Bestemmer vi det selv? Eller er det samfundets eller eksperternes opgave at udstikke retningslinjer? Og kan vi som forbrugere ved vores valg påvirke, hvilke fødevarer der kommer på markedet? Svarene er mange og ikke entydige.

Dette opslag handler om at blive klogere på sammenhængen mellem fødevarer og sundhed. Eleverne kan via nedenstående spørgsmål diskutere holdninger, fakta og vurderinger.

Opgaver

❶ I vores samfund snakker vi rigtig meget om mad. Der er mange, der mener noget om, hvad vi skal spise, og hvad vi skal lade være med at spise. Så skal vi spise grønt, så skal vi spise magert, så må vi ikke spise for meget fedt osv. Men er det godt, at der er så meget fokus på vores madvaner? Er det mon med til at ændre vores vaner? Retter folk sig efter al den snak, der er? Eller virker det modsat?

- Diskutér i klassen eller i grupper,
 - om der er for meget fokus på mad og sundhed?
 - om det er godt, at der er fokus på mad og sundhed?
 - om der er et forkert fokus på mad og sundhed?
 - om den megen snak om mad, sundhed og krop kan være med til at skabe spiseforstyrrelser hos unge?
- Kan man sige, at billig mad altid er usund mad? Eller at dyr mad altid er sund mad?

❷ Hvordan får man folk til at spise sundt? Skal de lokkes, skræmmes, oplyses, provokeres, trues, motiveres eller noget helt syvende for at ændre deres spisevaner?

- Skal man fx
 - give børn *gratis skolemad*, så de i en tidlig alder lærer, hvad der er sund mad?
 - lave masser af *kampagner*, hvor man på skoler, arbejdspladser, i foreninger og klubber oplyser om sund mad?
 - indføre *brugerbetaling* for folk, der får sygdomme, som skyldes dårlige madvaner?
 - eller noget helt andet?

- Diskutér, hvilke muligheder, I synes, man skal anvende for at skabe bedre spisevaner.

❸ Tjek dine madvaner! Gå ind på én af disse hjemmesider (www.altomkost.dk og på www.madklassen.dk) og find ud af, hvor meget energi, frugt og grønt, fedt og sukker der er i nogle måltider, som du selv sammensætter.

- Sammenlign dit resultat med de andres og
 - lav en liste over hver enkelt elevs forbrug af energi, fedt, sukker, frugt og grønt.
 - lav en top-ti liste over klassens "sundeste" elever.
- Diskutér, om der er noget I hver især kan eller vil ændre for at rykke opad på listen af "sunde elever".

❹ Fødevarestyrelsen har udsendt gode råd om rigtige madvaner. Følger man dem, så spiser man sundt. De otte råd er:

- Spis mere frugt og grønt – 6 stykker om dagen.
- Spis fisk og fiskepålæg – flere gange om ugen.
- Spis kartofler, ris, eller pasta og groft brød – hver dag.
- Spar på sukker – især fra sodavand, slik og kager.
- Spis mindre fedt – især fra mejeriprodukter og kød.
- Spis varieret – og bevar normalvægten.
- Sluk tørsten i vand.
- Vær fysisk aktiv – mindst 30 minutter om dagen.

- Tæl op blandt klassens elever, hvor mange der lever op til hvert af de otte råd. Diskutér, om rådene er gode og brugbare for jer. Eller om I synes, der skal tilføjes eller skæres i rækken. Er der nogle, der vil være villige til at følge de otte råd i den næste måned? Hvorfor/hvorfor ikke?

❺ Færdselsloven fortæller, hvor hurtigt vi må køre på en almindelig landevej. Den siger også, at vi skal spænde sikkerhedssele, når vi kører i bil. Vi har med andre ord ikke lov til at spille hasard med vort eget liv og helbred på landevejene.

Men der er ikke nogen lov, der forhindrer os i at æde og drikke os selv ihjel. Vi må gerne spise usundt. Og bliver vi syge af det, får vi gratis behandling hos lægen og på hospitalet. Samfundet betaler.

- Diskutér, om vi bør indføre et sundhedspoliti, der tjekker, om vi spiser sundt og varieret, og som fx kan udskrive sundhedsbøder for indtagelse af for meget sukker og fedt? Tag med i jeres vurdering, at antallet af folk, der dør på grund af usund livsstil er mange gange højere end det antal, der dør i trafikken.

Side 8-9: Mad, miljø og økologi

Fokus

Dette opslag skal give eleverne et indblik i, at det ikke er ligegyldigt, hvordan man fremstiller og forarbejder fødevarer. Forskellige metoder kræver forskellige mængder energi. Og det samme gør både transport, opbevaring og tilberedning af varen.

Flere spørgsmål rejser sig. Eksempelvis om hensynet til naturen skal bestemme, hvordan vi producerer vore fødevarer? Om vi er villige til at ændre vore madvaner for at tage hensyn til det naturlige miljø? Om vi er villige til at holde op med at spise kød (eller spise mindre kød), når vi får at vide, at kød er én af de fødevarer, der belaster miljøet mest? Samtidig med, at vi ved, at kødet indeholder de proteiner der er så vigtige for at udvikle og vedligeholde vores krop.

Teksten i elevbogen og nedenstående opgaver giver eleverne en forståelse af, at de som forbrugere kan være med til at tage ansvar for miljøet gennem deres egne – og deres familiers – valg af fødevarer.

Opgaver

❶ Vi ved, at det kræver forskellige former for energi at producere fødevarer. Vi ved også, at produktionen af nogle fødevarer belaster miljøet mere end andre. Fx kød, is, slik, te, kaffe og alkohol.

I dag er det op til folk selv, hvad de køber i supermarkedet. Men bør det være sådan? Er det ikke politikernes opgave at motivere forbrugerne til at vælge færre miljøbelastende fødevarer? Fx gennem oplysning eller ved hjælp af afgifter – ligesom grønne afgifter på biler og bilkørsel?

• Diskutér, om I synes, det er op til folk selv at afgøre, hvad de kaster i indkøbskurven? Og om I er villige til at rette jer efter eksperternes råd, hvis de går på tværs af jeres vaner og smagsløg?

❷ Når man spørger folk, om de tager hensyn til natur og miljø, når de køber fødevarer, svarer de fleste "ja". Men undersøgelser viser, at der ikke altid er sammenhæng mellem folks holdninger og handlinger.

• Diskutér, hvorfor I tror, at folk siger, at de tager hensyn til miljøet, hvis de i virkeligheden ikke gør det. Hvilke grunde kan der være?

• Diskutér, hvordan I selv (eller jeres familie) køber ind. Køber I miljøvenligt, billigst muligt eller tænker I ikke over jeres indkøb af fødevarer? Vælger I jeres indkøb af fødevarer efter *situationen*? Fx i forhold til hvem der inviteres til middag? Hvem I er sammen med? Påvirker I hinanden til at købe den ene eller den anden slags fødevarer? Og i givet fald hvorfor?

❸ Flere og flere danskere køber økologiske fødevarer. Også selv om økologiske produkter generelt er dyrere end almindelige varer.

• Diskutér nogle af de grunde, som folk angiver til, at de køber økologisk mad. Det er sundere? Smager bedre? Tager hensyn til miljøet? Dyrene har haft det godt? Mine venner gør det? Der er prestige i det?

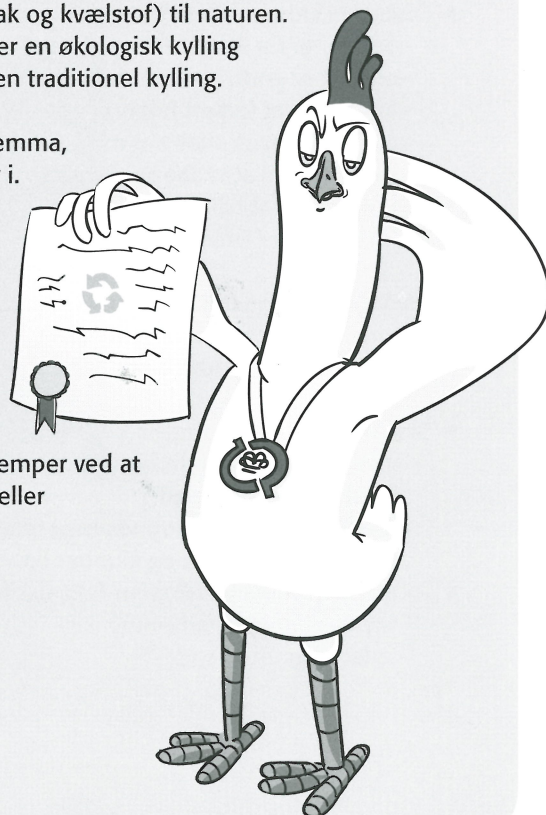
• Hvad er jeres egne meninger om og oplevelser med økologisk mad? Stemmer de med nogle af disse grunde?

❹ Det er eksempler på, at det ikke altid er så nemt at vælge "miljørigtige" fødevarer. Når folk fx tager en økologisk kylling med hjem til middagsbordet, mener de fleste, at samvitigheden er i orden. Dyret har levet frit og fået god mad, og der er ikke anvendt tilsætningsstoffer i foderet.

Men det er ikke hele sandheden. Den økologiske kylling bruger nemlig meget mere energi på at vokse op end en almindelig kylling. Det gør den, fordi den lever mere end dobbelt så længe og spiser næsten dobbelt så meget foder for at opnå samme størrelse som den ikke-økologiske kylling.

Senere, når foderet skal ud i den anden ende, bliver der – ikke overraskende – afleveret 1½ gange så meget gødning (ammoniak og kvælstof) til naturen. Set i det lys belaster en økologisk kylling miljøet mere end en traditionel kylling.

• Diskutér det dilemma, forbrugeren står i. Hvordan tager man hensyn til sundheden, naturen og dyrevelfærden, når man køber fødevarer? Giv nogle bud på fordele og ulemper ved at købe økologisk eller ikke-økologisk.

Etik og velfærd

Side 10-11: Etik og velfærd

Fokus

I langt de fleste danske hjem kommer der kød på bordet flere gange om ugen. Kød og protein er med andre ord en naturlig del af vores madkultur. Men det er de færreste, der opdrætter og slagter deres egen middagsmad. De fleste synes, at det er nemmest at hente kyllingen eller kødfarsen i supermarkedets køledisk. Alligevel har mange forbrugere en mening om, hvordan landbruget bør opdrætte dyr.

Dette opslag beskæftiger sig med det dilemma, som landbrugets forskellige brancher står midt i. Landmændene skal naturligvis tjene penge for at kunne leve, men de skal samtidig sørge for, at dyrene har det godt, inden turen går til slagteriet. Det er dilemmaet mellem etik og økonomi.

Opgaver

1 Der er regler og love for, hvordan man skal behandle husdyr. Men nogle mener, at disse regler og love ikke er dækkende. Det handler nemlig også om holdninger og følelser, siger de.

- Diskutér, hvordan man skal afgøre, om husdyr har det godt. Hvem skal tage stilling til det? Hvilke forhold (foder, plads, levetid m.v.) skal man lægge vægt på, når man skal vurdere, om dyr har et godt liv?

Er det kun dyrlæger og forskere og andre specialister, eller er det også almindelige forbrugere? Hvilke forhold (foder, plads, levetid m.v.) skal man lægge vægt på, når man skal vurdere, om dyr har det godt? Gå på jagt på Internettet, og se hvad lovgivningen, de politiske partier, Dyrenes Beskyttelse og Landbrugets organisationer siger om dyrevelfærd. Diskutér de holdninger i finder på nettet.

2 Der er regler for den måde, man opdrætter kyllinger på. I Danmark har vi som et af de få lande en lovgivning for, hvordan kyllinger skal holdes. I EU har man i snart 20 år haft regler for, hvad man må kalde kyllinger, der er opvokset under andre forhold end de almindelige kyllinger. I skemaet her på siden kan du se, hvad der ligger bag disse betegnelser.

Der er også tal på, hvad hver type kylling koster når de ligger i køledisken (pris i butik).

- Diskutér, hvordan produktionsforhold (alder, antal og vilkår) hænger sammen med den endelige pris på kyllingen i butikken?
- I Danmark slagtes der ikke længere økologiske kyllinger. Der slagtes en mindre mængde skrabe-kyllinger, og nogle landmænd producerer økologiske kyllinger der slagtes i Tyskland. Prisen for de økologiske kyllinger i marts 2007 var 65 kr./kg, skrabe-kyllingerne 37 kr./kg og en dybfrosset konventionel kylling fås på tilbud til 15,50 kr./kg. Tror du at det kun er prisen der gør at produktionen af special kyllinger er så lille? Hvilke andre årsager kan der være?

3 Udfyld nedenstående skema med de forhold, som i hver især synes skal gælde for slagtekyllinger. Hvor meget tror I, at sådan en kylling vil koste i forhold til en konventionel kylling – ud fra det I ved om prisen på skrabe-kyllinger og økologiske kyllinger?

- Diskutér, hvor høj en pris, I tror, at man kan tage for en kylling i Danmark. Er der en grænse for, hvor meget en kylling kan koste?

4 På mange fødevarer er der en deklaration, der fortæller om indholdet af fedt, kulhydrater, tilsætningsstoffer osv. Men på de færreste fødevarer kan man se, hvordan de er blevet til.

- Diskutér, om alle varer bør mærkes, så man kan se, hvordan de er blevet til?
- Hvad tror I, at det vil betyde for folks indkøb, hvis det skete?

Type	Alder ved slagtning	Antal kyllinger pr. m ²	Levevilkår	Pris i butik
Økologisk kylling	81 dage	Højest 10 kyllinger pr. m ² . Der må højst være 21 kg kylling pr. m ²	Højest 4.800 kyllinger i flok. Siddepinde til alle dyr. Skal have adgang til udendørs hønsegård med 4m ² pr. kylling. Foderet skal være økologisk*, og der skal være adgang til grovfoder.	65 kr/kg
Frilands-kylling	Mindst 81 dage	12 kyllinger pr. m ² . Der må højst være 25 kg kylling pr. m ²	Der skal være adgang til et udeareal på 2 m ² pr. kylling. Kyllingerne skal være af en langsomt voksende race.	45 kr/kg
Fritgående kylling	Mindst 56 dage	Ca. 13 kyllinger pr. m ² . Der må højst være 27,5 kg kylling pr. m ²	Der skal være adgang til udendørs hønsegård med 1 m ² pr. kylling.	40 kr/kg
Skrabe-kylling	Mindst 56 dage	Højest 15 kyllinger pr. m ² . Der må højst være 25 kg kylling pr. m ²	Vokser op i store huse med ca. 40.000 kyllinger pr. hus. Halm på gulvet, automatisk vanding og fodring. Op til 8 timers mørke i døgnnet.	37 kr/kg
Konventionel kylling	37-42 dage	Ca. 22 kyllinger pr. m ² . Der må højst være 40 kg kylling pr. m ²	Samme vilkår som skrabe-kyllinger, men de har mindre plads og slagtes ca. 14-18 dage tidligere.	15,50 kr/kg

*) En mindre procentdel af foderet tillades endnu at være af ikke-økologisk oprindelse.

Type	Alder ved slagtning	Antal kyllinger pr. m ²	Levevilkår	Pris i butik
"Klassens kylling"				

Side 12-13: Fra land til by

Fokus

Lille, stor, større, størst! Landbruget og fødevarerbranchen i Danmark har ændret sig fra det mangfoldige til det specialiserede, fra de mange aktører til de få aktører, fra familiebrug til storproduktion.

Eleverne skal undersøge, vurdere og diskutere udviklingen i dansk landbrug. Dels ud fra en umiddelbar viden om forholdene, dels på baggrund af interviews med én eller flere landmænd.

Opgaver

1 "Det var meget bedre i gamle dage," hører man ofte folk sige. Men er det rigtigt, eller er det bare noget romantisk vrøvl? Og gælder det både for dyrene og menneskene på landet?

Tag stilling til følgende to opfattelser:

I *fortidens landbrug* havde bonden tid til at passe både jord og dyr. Livet var lig med overskuelighed, nærhed og en familie, der stod i centrum.

I *nutidens landbrug* er alt specialiseret ned til mindste detalje. At være bondemand er et arbejde, hvor produktivitet, økonomi og effektivitet er nøgleord.

- Diskutér, om man kan stille landbrugets fortid og nutid op på den måde.
- Diskutér, om I tror, at det var bedre i gamle dage. Eller om det er bedre at være landmand i dag.

2 Spørg en fagmand – en aktiv landmand – om, hvordan han/hun vurderer den udvikling, der har været i branchen. Find ud af, hvordan landbrugets folk selv ser på udviklingen.

- Gå ind på Landbrugsrådets hjemmeside www.landbrug.dk, gå ind under "Tilbud til skoler" og klik på menuen "Find en landmand". Her er der kontaktdresser og tlf.-numre på landmænd over hele landet.
- Kontakt fx en kyllingeavler og stil spørgsmål som disse:
 - Nævn fem ting, der er godt ved at være landmand i dag?
 - Ville en landmand have nævnt disse ting for 10, 15 eller 25 år siden? Hvis ikke, hvilke ville han så nævne?
 - Hvad er de mest afgørende forskelle på at være kyllingeavler i dag og for 30-40 år siden?
 - Kan man sige, at det samlet set er godt eller skidt, at landbruget i Danmark har ændret sig, som det har gjort? Giv nogle begrundelser.
 - Hvad er det værste ved at være kyllingeavler i dag?
 - Hvad er det bedste?
 - Stiller forbrugere, medier og politikere for store krav til din branche?
 - Find selv på flere spørgsmål...

3 Tallene taler deres klare sprog. Dansk landbrug og fødevarerbranche har bevæget sig fra de mange til de få.

I 1960 var der ca 1.350 mejerier i Danmark – nu er der 37. I dag står 2 store svineslagterier for 98 % af produktionen – mod over 70 slagterier i 1960. Og hvor der før var 60 fjerkræslagterier, klares næsten hele produktionen nu af 5.

I 1997 var der 330 landmænd, der producerede slagtekyllinger i Danmark. I dag står 263 landmænd for at producere de ca. 120 millioner kyllinger, der slagtes om året i Danmark.

- Diskutér, om der er en grænse for, hvor få enheder (fx kyllingefarme, mejerier, slagterier) det i fremtiden kan ende med. Hvilke fordele og ulemper kan der være ved meget store enheder i landbruget og fødevarerproduktionen?

Side 14-15:

Storebror og lillebror/Helt eller skurk

Fokus

Dansk landbrug er på flere måder et erhverv, der er til at få øje på. Dels fordi landmændene tjener milliarder af kroner til den danske statskasse, dels fordi branchen er mere mangfoldig end nogensinde og dels fordi landbrugets produkter og produktionsformer berører aktuelle emner som forbrug, miljø, sundhed og madkvalitet.

Både i den offentlige debat og ved diskussionen omkring middagsbordet er der meget forskellige holdninger til branchen. Rækken af plusord og minusord om landbruget er næsten uendelig, og de falder forskelligt i forhold til, om snakken handler om de konventionelle eller de såkaldt "alternative" landmænd. Samtidig afhænger ordvalg og holdning af køn, alder, erhverv, uddannelse m.v.

På den ene side forbindes det konventionelle landbrug med plusord som fx erhvervssucces, økonomisk lokomotiv og eksporteventyr. På den anden side må den del af branchen lægge øre til minusord som miljøsvineri, sundhedsfare og dårlig dyrevelfærd.

De "alternative" landbrug, der producerer færre, men mere forskellige (bl.a. økologiske) fødevarer roses af tilhængerne for at fremme bæredygtighed, sundhed og dyrevelfærd, mens kritikerne beskylder disse producenter for at være romantikere, hyklere og økonomisk uansvarlige.

Landbruget er med andre ord et erhverv, der rummer mange brudflader og modsætninger. I de følgende opgaver kan eleverne få indblik i og svar på nogle af de spørgsmål og dilemmaer, der rejser sig.

Opgaver

1 Spørg om dansk landbrug!

- Lav en spørgeundersøgelse, der handler om folks viden om og holdninger til 1) dansk landbrug, 2) opdræt af kyllinger. Lav undersøgelsen i klassen, på skolen, i familien, på hovedgaden eller over telefonen.
- Skriv en liste med spørgsmål som fx
 - Hvad er det bedste ved dansk landbrug?
 - nævn tre ting.
 - Hvad er det værste ved dansk landbrug?
 - nævn tre ting.
- Nævn nogle forskellige måder at opdrætte kyllinger på. Hvilken produktionsform foretrækker du selv? Hvilke kyllinger køber/spiser du mest – konventionelle, økologiske – og hvorfor?

- Spørg også i undersøgelsen om alder, politisk ståsted, by/land og køn. Og undersøg, hvordan folks meninger om landbruget hænger sammen med disse kategorier (hvilke kombinationer og mønstre tegner sig?)
- Lav en planche, en Power Point eller lignende, der viser undersøgelsens resultater og/eller hold et foredrag om konklusionerne.

2 Landbruget har mere end fordoblet sin produktivitet siden 1990. Det vil sige, at landmændene er blevet dobbelt så gode til at tjene penge. Det er en udvikling, der slår alle andre brancher med flere længder.

Det skyldes fx, at landbruget har været nødt til at effektivisere, fordi løn og råvarer er dyrere her end i andre lande, vi konkurrerer med. Men det skyldes også den teknologiske udvikling (med bl.a. computerstyring af fodring og ventilation), der gør, at en landmand sagtens kan passe markerne og 80.000 kyllinger, blot med lidt hjælp fra kone og børn.

- Diskutér, om der er en grænse for, hvor meget man kan effektivisere? Og hvorfor?
- Diskutér, om der er en grænse for, hvad man kan bruge moderne teknologi til? Og hvorfor?

3 Økologiske og konventionelle landmænd er ikke enige om den måde, man skal drive landbrug på. Uenigheden går på, om man kan være ansvarlig over for natur og miljø samtidig med, at man er ansvarlig over for økonomien?

- Kontakt fx Økologisk Landsforening – www.okologi.dk – og stil spørgsmål som:
 - Skal vi producere flere eller færre kyllinger i Danmark?
 - Kan man forene det at *producere bæredygtigt og producere meget?*
 - Hvorfor er der kun ganske få og små landbrug, der producerer økologiske kyllinger i Danmark?
 - Skal forbrugerne have indflydelse på, hvordan man producerer kyllinger?
 - Hvilke konsekvenser vil det kunne få – for udvalget af kyllinger, for prisen, for landbruget, for samfundet?

- Diskutér, hvordan I tror, at fremtidens landbrug kommer til at se ud. Og diskutér, hvordan I synes, at det bør se ud.

4 Dilemma: Dyrevelfærd, økonomi, sundhed.

- Jeg spiser økologiske eller fritgående kyllinger, fordi de vokser op med god plads, lever længere og har et mere naturligt og bedre liv. Og fordi de smager bedre. Jeg betaler gerne mere for en kylling, der har haft et frit liv.

- Jeg vil helst have danske, konventionelle kyllinger, fordi de ikke indeholder nær så mange sundhedsfarlige bakterier som fritgående kyllinger. Bakterier, som kan give alvorlige sygdomme. Jeg vil ikke betale en højere pris for, at kyllinger skal kunne gå udendørs.

Diskutér de to udsagn. Hvad er vigtigst? Er det kyllingernes frie liv eller forbrugerens økonomi og sundhed? Er det dig eller kyllingen, der kommer i første række?

⑤ Livsstilsekspert Benny von Bavl har sit eget syn på verden. Han giver udtryk for, at hensynet til natur, miljø og dyrevelfærd har taget overhånd. Og han stiller indirekte spørgsmål som: Hvad vil der ske med vores liv, vort samfund og Danmarks økonomi, hvis hensynet til naturen og dyrene sættes over alt andet? Hvis vi – hver gang vi foretager os noget – vurderer, om det forstyrrer miljøet?

Har han ret eller uret? Er det en illusion at tro, at vi kan leve det liv, vi lever, uden at forstyrre naturen? Eksempelvis: Når vi bygger huse, anlægger veje og skoler griber vi ind i naturen. Når vi kører i bil, i bus eller flyver, forurener vi luften, når vi går tur i skoven skræmmer vi dyr og fugle, og når vi sejler på søer og åer, går det ud over fiskene. For slet ikke at tale om det indgreb, det er at spise dyr og planter.

Hvor går grænsen for, hvor meget hensyn vi skal tage til natur og dyreliv?

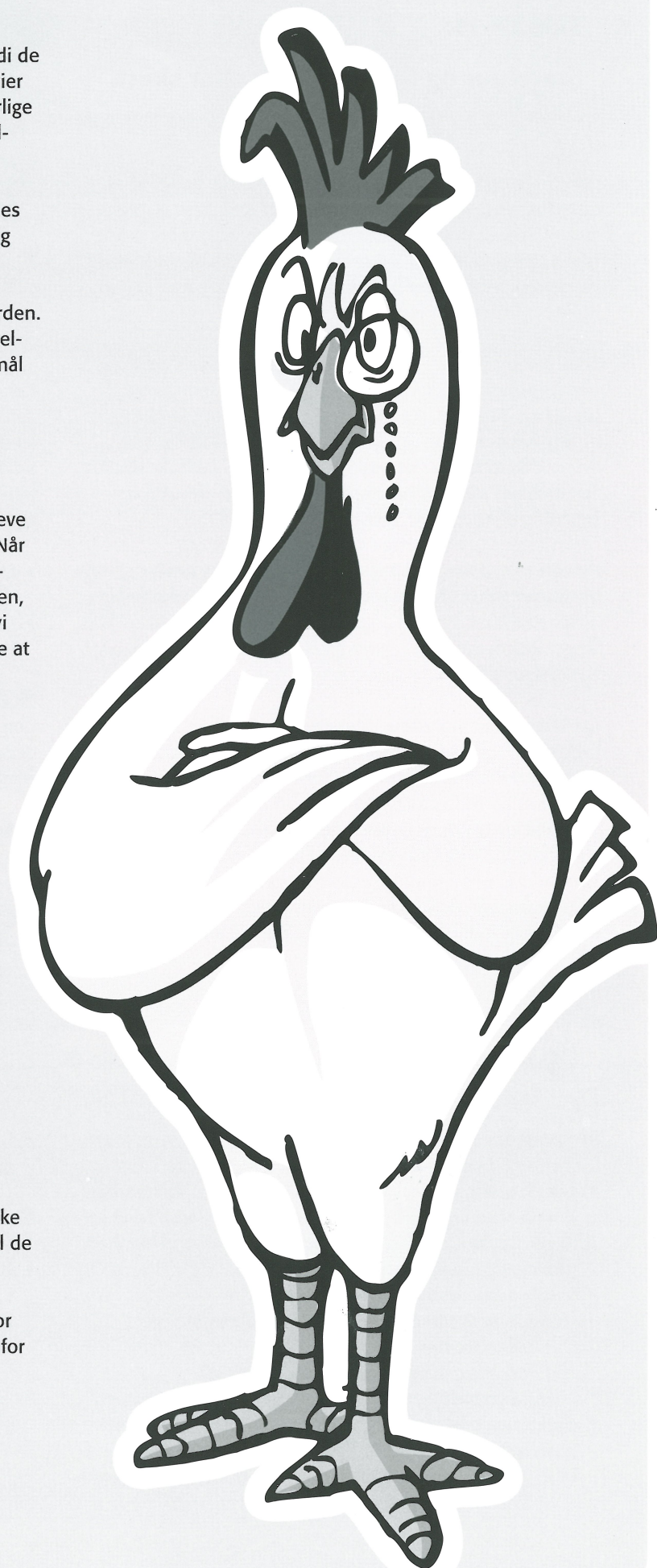
- Diskutér disse problemstillinger og overvej, om I er villige til at sætte familiens og Danmarks økonomi på spil for miljøets skyld.

⑥ Landbruget gør som mange andre erhverv meget for at bevare et godt ry blandt forbrugerne. Målet er at skabe tillid til kunderne, og håbet er at sælge flere varer og få større indtjening.

Men noget tyder på, at afstanden mellem landbruget og alle os, der køber varerne, bliver større. Det skyldes, at store supermarkedskæder stort set styrer køb og salg af alle fødevarer i Europa.

Groft sagt er der ca. 1100 supermarkedskæder og 600 indkøbsafdelinger, der bestemmer langt hovedparten af, hvilke fødevarer der skal ligge i butikkerne i de europæiske lande. Magten er flyttet fra producenterne af fødevarer til de meget stærke supermarkedskæder.

- Diskutér, hvad det betyder for dansk landbrug. Både for de store og de små producenter. Og hvad betyder det for forbrugernes valg af fødevarer?

Side 18-19: Landbrug i Europa

Fokus

I dagens Europa er landbruget et erhverv blandt mange andre brancher. Men vi skal ikke mange generationer tilbage, før landbruget var det klart vigtigste erhverv i både Danmark og resten af Europa. Både i forhold til produktion, økonomi og antal beskæftigede. Sådan er det ikke længere.

I dag støtter EU de europæiske landmænd økonomisk, så de kan blive ved deres jord og fortsætte med at producere landbrugsvarer. Nogle synes, at det er godt, mens andre kritiserer ordningen.

Formålet med dette opslag er at få eleverne til at diskutere nogle af de generelle vilkår for landbrugets fremtid og erhvervets afhængighed i forhold til EU.

Opgaver

1 Læs, vurder, diskutér og tag stilling til nedenstående udsagn.

Det er godt, at EU støtter landbruget økonomisk. På den måde sørger vi for:

- at europæiske landmænd ikke opgiver deres erhverv.
- at der fortsat er landbrug i alle EU's medlemslande.
- at Europas forbrugere kan få sunde fødevarer til rimelige priser.

Kritikerne siger derimod, at EU's støtte:

- holder europæisk landbrug kunstigt oppe. Landmændene må klare sig selv.
- er unfair konkurrence, der forhindrer verdens fattige lande i at eksportere deres varer. Det er skidt for befolkningen i u-landene, men også for europæerne, der må betale mere i skat for at støtte landbruget.
- Diskutér for og imod de to holdninger og kom ind på spørgsmålet: Hvorfor er det lige netop landbruget, der skal have støtte og ikke andre brancher eller virksomheder?

2 Hvad siger landmanden selv?

Gå ind på Landbrugsrådets hjemmeside www.landbrug.dk, gå ind under "Tilbud til skoler" og klik på menuen "Find en landmand". Her kan man finde kontaktdresser og tlf.-numre på landmænd over hele landet.

Kontakt fx en kyllingeavler og spørg om, hvorfor han/hun producerer kyllinger, når landmænd i lande i den 3. verden kan gøre det meget billigere?

- Hvorfor skal vi opdrætte kyllinger i Danmark og Europa?
- Hvorfor er en dyr, dansk kylling bedre end en importeret, billig kylling fra fx Brasilien?
- Hvorfor mener han/hun, at landbruget/kyllingebranchen skal have tilskud fra EU?

3 Konkurrencen fra den store verden er hård. Danske virksomheder og brancher skal arbejde benhårdt for at følge med. Men nogle gange er hårdt arbejde ikke nok.

I 1980'erne måtte den danske tekstilindustri, der producerede og eksporterede tøj, give op. Lande i Østeuropa og Asien kunne producere tøj meget billigere. Det fik den danske tekstilbranche til at sadle om. De *outsourcede* deres produktion. Det vil sige, at de begyndte at få syet tøj i de "billige" lande, hvor arbejdslønnen var lav. Det reddede den danske tekstilbranche, som i dag har større succes end nogensinde.

Dansk landbrug og fødevarerbranche har så småt taget nogle skridt i samme retning. Der er danskejede svinefarme og slagterier i fx Polen.

- Diskutér, om I tror, at den udvikling vil fortsætte. At fx alle danske kyllingeavlere på et tidspunkt standser produktionen i Danmark og bygger kyllingefarme i lande, hvor arbejdskraft er billigere og udgifter og miljøkrav er lavere? Og at det en dag er slut med køer på danske markerne, og at danske svineavlere holder op med at producere *Danish bacon* i Danmark?
- Diskutér, hvilke konsekvenser det vil få, hvis landbruget flytter væk fra Danmark? For landsbyerne og livet på landet? For landskabet? For miljøet? For dyrelivet? For dansk økonomi? For danskerne og forbrugerne?

4 Det er svært at spå om fremtidens landbrug i Europa. Selv om EU i øjeblikket har 11 millioner landmænd, og mere end 40 % af EU's areal er landbrugsareal, er det ikke til at vide, om landbruget vil overleve.

- Diskutér, om I tror, at:
 - konkurrencen fra verdens fattige lande vil blive større eller mindre?
 - danske forbrugere vil kræve billigere eller bedre fødevarer?
 - danske forbrugere vil betale mere for at få danske varer?

Side 20-21: Den store verden

Fokus

Globaliseringen betyder blandt andet, at konkurrencen mellem verdens lande vokser. Flere fattige lande får mulighed for at eksportere deres varer, hvilket presser priserne på verdensmarkedet – og i de danske butikker. Det kan både forbrugere og den danske fødevarerbranche mærke.

Eleverne skal tage stilling til dobbeltheden i globaliseringen. At den giver fordele, men også ulemper. Vi kan *indtage* verden via rejser, Internettet m.v., men verden kan også *indtage* os ved fx at tilbyde billige varer og dermed give vort erhvervsliv konkurrence.

Eleverne kan samtidig overveje det dilemma, der ligger i, at danske forbrugere køber udenlandske fødevarer, som er produceret under forhold, som vi ikke vil acceptere i Danmark. Det kan fx være miljø- eller arbejdsforhold, der ikke lever op til danske krav.

Opgaver

1 Spørger man danskerne, om de foretrækker danske eller udenlandske fødevarer, er svaret klart. Langt de fleste ønsker at købe dansk, og kun en meget lille del foretrækker udenlandske varer (figur 1).

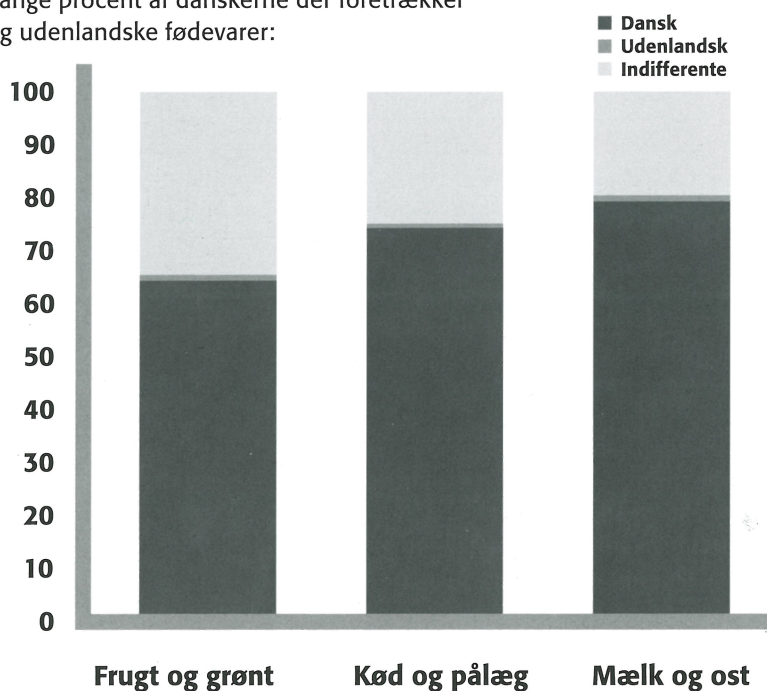
Alligevel importerer vi flere og flere fødevarer. Som du kan se på figur 2 (næste side), importerede vi fx syv gange så meget fjerkræ (især kyllinger) i 2004 i forhold til i 1999.

- En forklaring på, at danskere køber udenlandske fødevarer, kan være, at de ofte er billigere. Diskutér, om der kan være andre forklaringer.
- Diskutér, hvorfor mon danskerne siger ét og gør noget andet? Hvorfor der er forskel på danskernes holdninger og handlinger?
- Diskutér, hvad der er vigtigst for jer selv, når I køber fødevarer: Pris, smag, kvalitet, sundhed, økologi, dyrevelfærd, dansk eller udenlandsk m.v.

Søjlerne viser, hvor mange procent af danskerne der foretrækker henholdsvis danske og udenlandske fødevarer:

Figur 1 – Kilde: Observer, 2005

Søjlerne viser, hvor mange procent af danskerne der foretrækker henholdsvis danske og udenlandske fødevarer:

② To holdninger:

A. Vi bør købe flere varer fra den 3. verden og dermed give disse lande og deres borgere en chance for at få en bedre økonomi og levestandard. På den måde er vi med til at hjælpe mennesker i den fattige del af verden til en bedre tilværelse. Den bedste udviklingsbistand til fattige lande er at *handle* med dem.

B. Vi danskere skal først og fremmest tænke på vort lands egne landmænd og Danmarks økonomi. Derfor skal vi købe danske fødevarer og gøre det så svært som muligt for de fattige lande at eksportere deres produkter til os. Det er ikke danske forbrugeres opgave at hjælpe fattige bønder til en bedre tilværelse.

- Diskutér de to holdninger og inddrag nedenstående dilemmaer. Hvilke valg vil I foretage? Kom ind på konsekvenserne af jeres valg – både for Danmark og resten af verden.

Dilemma A

Fordele:

- En kylling fra fx Brasilien er billigere end en dansk kylling.
- Vi hjælper Brasiliens økonomi ved at købe landets produkter.
- Den fattige brasilianske bonde får råd til ordentlig mad og tøj til sine børn.

Bagdele

- Den brasilianske kylling indeholder flere bakterier end den danske kylling.
- Vi ved ikke, om kyllingen har haft ordentlige forhold under opvæksten.
- Vi ved ikke, om kyllingen indeholder sundhedsskadelige stoffer.

Dilemma B

Fordele

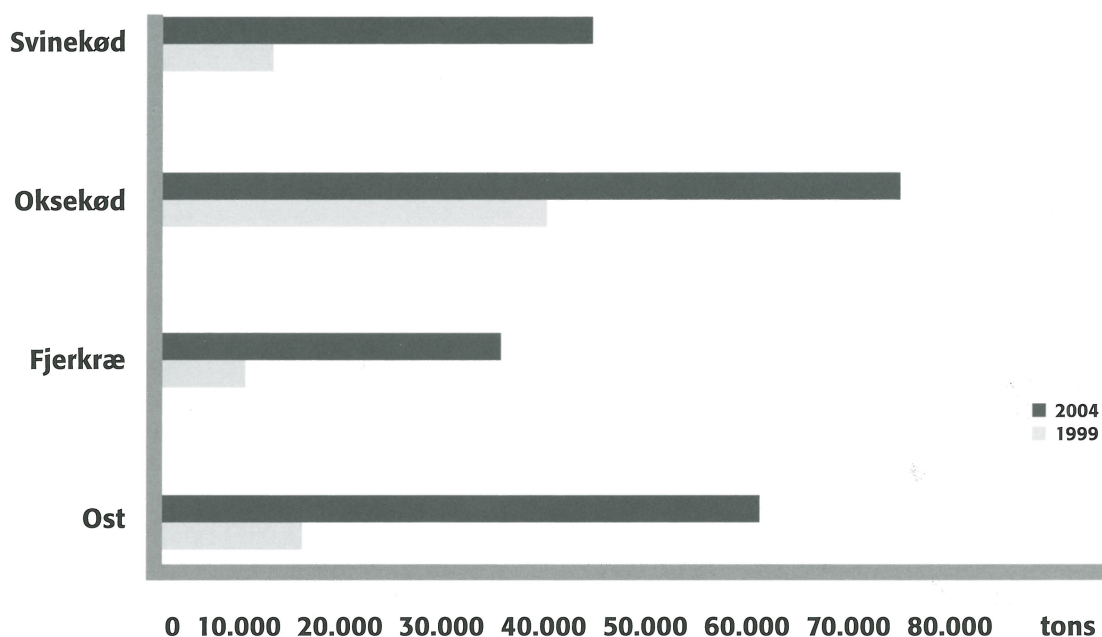
- Danske landmænd og dansk økonomi klarer sig bedre, når vi køber danske produkter.
- Vi ved, at danske kyllinger er produceret efter danske love og regler.
- Vi ved, at kyllingerne stort set er fri for bakterier.

Bagdele

- Kyllingerne er dyrere.
- Vi giver ikke verdens fattige lande en chance for at eksportere deres varer.
- Den brasilianske bonde må finde sig i fortsat at være fattig.

Figur 2 – Danmarks statistik, 2005

Så meget svinekød, oksekød, fjerkræ og ost købte vi i udlandet i henholdsvis 1999 og 2004

Side 22-23: Krav til maden

Fokus

Dette opslag handler om de krav, vi stiller – eller ikke stiller – til fødevarer, som vi importerer fra andre dele af verden. I en globaliseret verden importerer vi flere og flere fødevarer, der er produceret under forhold, som vi ikke kender meget til. Det gælder især, når vi importerer fra lande i den 3. verden.

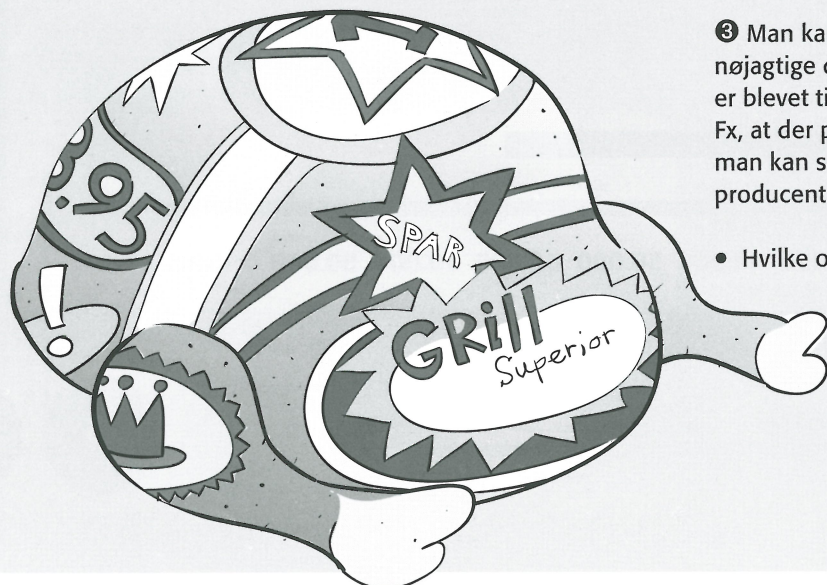
Om de fødevarer, vi importerer fra lande i den 3. verden, ved vi, at produktionsforholdene sjældent er som i Danmark. Hverken for de mennesker, der står for produktionen, eller for de dyr, der opdrættes. Forholdene er generelt set dårligere. Til gengæld er prisen på fødevarerne lavere. Lad eleverne diskutere de krav, vi stiller til den mad, vi køber.

Opgaver

❶ Nogle mener, at vi bør kræve at få at vide, hvordan fx importerede kyllinger har haft det, mens de voksede op. Hvilke arbejdsforhold har folk på kyllingefarmen haft? Hvilken løn har de fået? Hvilke hensyn er der taget til miljøet under produktionen? Hvordan har hygiejnen været? Hvilken føde har kyllingerne fået? Har de fået medicin eller tilsætningsstoffer under opvæksten?

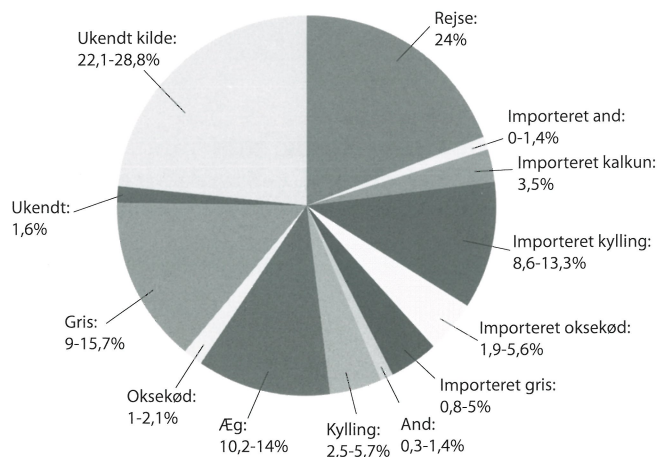
- Diskutér, om det er *betydningsfuldt* eller ej at få disse oplysninger som danske forbrugere? Og hvad kan man bruge den viden til?
- Diskutér, om det overhovedet er *muligt* at få indflydelse på – eller få forbedret – dyrevelfærd, arbejdsvilkår og produktionsformer i andre lande? Kan det lade sig gøre og i givet fald hvordan?
- Diskutér, om I tror, at *danskerne* vil betale mere for fx udenlandske kyllinger, der er produceret under ordentlige forhold.
- Diskutér, om I *selv* vil være villige til at betale mere for fødevarer, der er produceret under ordentlige forhold.

❷ De nordiske lande har de skrappeste regler i verden vedrørende sundhedsskadelige bakterier. I Danmark retter vi os efter de regler, der er i EU, men har desuden særligt skrappe regler vedrørende Salmonella. Den bakterie, der tales mest om for tiden, er Campylobacter. I modsætning til Salmonella ved videnskaben ikke, hvordan Campylobacter udryddes fra kyllingerne.

- Diskutér, om vi skal acceptere, at der er sundhedsfarlige bakterier i vores fødevarer? Argumentér for og imod. Hvad fortæller kurven på dette link? kortlink.dk/3rkg
- Salmonella i fødevarerne giver konsekvenser? Diskutér nedenstående diagram og årsagerne til smitte. Figuren viser, at der blev registreret 1.775 tilfælde af Salmonella i Danmark i 2005. Eksperter gætter på, at der i virkeligheden var 10-20 gange flere tilfælde. Hvorfor bliver alle tilfælde ikke registreret? Hvorfor tror I, at så mange mennesker bliver syge på rejse?

Årsager til humane Salmonella tilfælde

Kilde: DZC

❸ Man kan forestille sig, at vi engang i fremtiden har meget nøjagtige data på vore fødevarer – både de fødevarer, der er blevet til her i landet og de fødevarer, som vi importerer. Fx, at der på pakningens deklaration sidder en kode, hvorfra man kan scanne en lang række oplysninger om varens vej fra producent til forbruger.

- Hvilke oplysninger om varen synes I, at det vil være godt at kende til? Lav hver især en liste, og sammenhold dernæst jeres lister.
- Diskutér, om det er realistisk, at vi en dag får kodede fødevarer, så vi detaljeret kan følge en vare fra "fødsel" til køledisk?

Side 24-25: Sygdomme

Fokus

I en globaliseret tid kan vi ikke lukke øjnene for det, der sker uden for vort eget lands grænser. Vi er i dag forbundet med verden på så mange måder, at begivenheder og handlinger, der foregår fjernt fra Danmark, påvirker vor hverdag.

Det har masser af positive effekter, men også negative konsekvenser. Det er en kendt sag, at forurening af miljøet ikke tager hensyn til landegrænser. Det gør sygdomme heller ikke.

Sygdomme flytter sig fx i takt med vores rejseaktivitet, men også som følge af, at vi i stigende grad udveksler fødevarer med hinanden på tværs af landegrænser. Når kogalskab, fugleinfluenza eller andre sygdomme slår ned i nærheden af os, alarmeres vi med god grund.

Andre gange reagerer vi mere irrationelt. Vi kommer til at frygte noget, som vi måske ikke behøver at frygte. Når tv-billeder viser syge mennesker eller dyr fra den anden side af kloden, er det nærmest, som om smitten eller sygdommen allerede er inde på livet af os.

I dette afsnit skal eleverne diskutere de problemer, der opstår, når vores helbred, madvaner og forbrug af fødevarer forstyrres af udefrakommende sygdomme – eller blot rygterne om dem.

Opgaver

1 Konkrete informationer eller blot mistanke om inficerede fødevarer eller syge husdyr i udlandet skaber usikkerhed blandt os forbrugere. Vi tænker straks på, om vort helbred er i fare.

Og så rejser spørgsmålene sig: Hvilke fødevarer importerer vi fra det pågældende land? Har jeg købt eller spist nogle af dem? Er der andre lande med lignende problemer? Og hvad med vore egne produkter? Kan jeg stole på myndigheder og producenter?

- Er der fødevarer, som I ikke spiser af frygt for at blive syge? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvor mange kender I, der er blevet syge som følge af inficerede fødevarer eller syge husdyr?
- Hvilke lande (eller verdensdele) har I størst tillid til med hensyn til import af sunde fødevarer? Hvorfor?
- Hvilke lande (eller verdensdele) mener I, er mest usikre at få fødevarer fra? Hvorfor?

2 Diskutér, om I tror, at der vil komme flere eller færre tilfælde af sygdomme forårsaget af husdyr og fødevarer i fremtiden. Hvorfor/hvorfor ikke?

- Har I tillid til myndighedernes vurdering af fødevarer, der importeres til Danmark?

3 De sygdomme, som husdyr kan få, er oftest ikke farlige for mennesker. Men husdyrsygdomme kan have stor økonomisk betydning for landmændene. Dyrene kan dø eller fx holde op med at producere mælk og æg. Desuden holder mange lande op med at købe danske fødevarer, hvis vi har nogle af de alvorlige husdyrsygdomme.

Gå ind på Fødevarestyrelsens hjemmeside www.foedevarestyrelsen.dk og klik på *Dyresundhed* i menubjælken. Via *Dyresygdomme* og *zoonoser* kommer man til Sygdomsoversigt.

Der er en oversigt over husdyrsygdomme med information om, hvilke dyr der smittes, og om sygdommen forekommer i Danmark.

- Skriv ned, hvor mange sygdomme I har hørt om før.
 - Diskutér, om antallet af sygdomme overrasker jer.
 - Gør det jer utrygge at læse om disse sygdomme? Hvorfor/hvorfor ikke?
- 4 Diskutér, hvad man bør gøre, når der dukker oplysninger op om sundhedsfare ved bestemte fødevarer fra udlandet?
- Hvordan reagerer I selv?
 - Er ligeglade.
 - Søger mere information om fødevareren.
 - Undlader at købe den pågældende type fødevarer.
 - Boykotter alle varer fra det pågældende land.

5 Det fokus, der er på et problem, afspejler ikke altid problemets reelle størrelse. Eller med andre ord:

Gå ind på Google. Skriv søgeord som fx "hjertesygdomme", "trafikulykker" og "fugleinfluenza". Registrér antallet af hits på hvert søgeord.

Sammenhold antallet af hits med disse tre oplysninger:

- Der dør hvert år over 300 danskere i trafikken.
 - Der dør hvert år tusindvis af danskere af hjertesygdomme.
 - Ingen danskere er smittet med eller døde af fugleinfluenza.
- Diskutér sammenhængen mellem antal hits på hvert søgeord og de tre oplysninger.
 - Giv nogle bud på, hvorfor der er den sammenhæng.

Links

Hjemmesiden **www.bedriften.dk** fra Landbrugsrådet udnytter Internettets muligheder for virtuelle læringsrum og mail-kontakt mellem elever og landmænd.

I **www.forbrugerrejsen.dk** fra FDB er synspunktet forbrugerens, og fokus er på økologi, miljø, sundhed og dyrevelfærd. Der lægges op til kritisk stillingtagen og erkendelse af, at brugeren har et valg.

På **www.dyrevelfaerd.dk** kan man læse om Gruppen for Dyrevelfærd, der arbejder for at få bedre vilkår for alle dyr. Det er især landbrugsdyrene og dyretransporter, der er i fokus.

Fødevarestyrelsen har en hjemmeside **www.foedevarestyrelsen.dk**, der indeholder informationer om fødevarerikkerhed, forbrug, dyrevelfærd, sundhed og meget mere. Desuden præsenterer styrelsen kostråd, opskrifter, undervisningsmateriale, quizzer og noget om skolemad på de to sider **www.altomkost.dk** og **www.madklassen.dk**

Fødevareministeriet fortæller om bæredygtighed, landbrug & miljø, økologi, landbrugspolitik m.v. på **www.fvm.dk**

På **www.landbrug.dk**, der er en fællesside for en stribe landbrugsorganisationer, er der masser af oplysninger om landbrug, livet på landet, husdyr, planteavl, kost m.v.

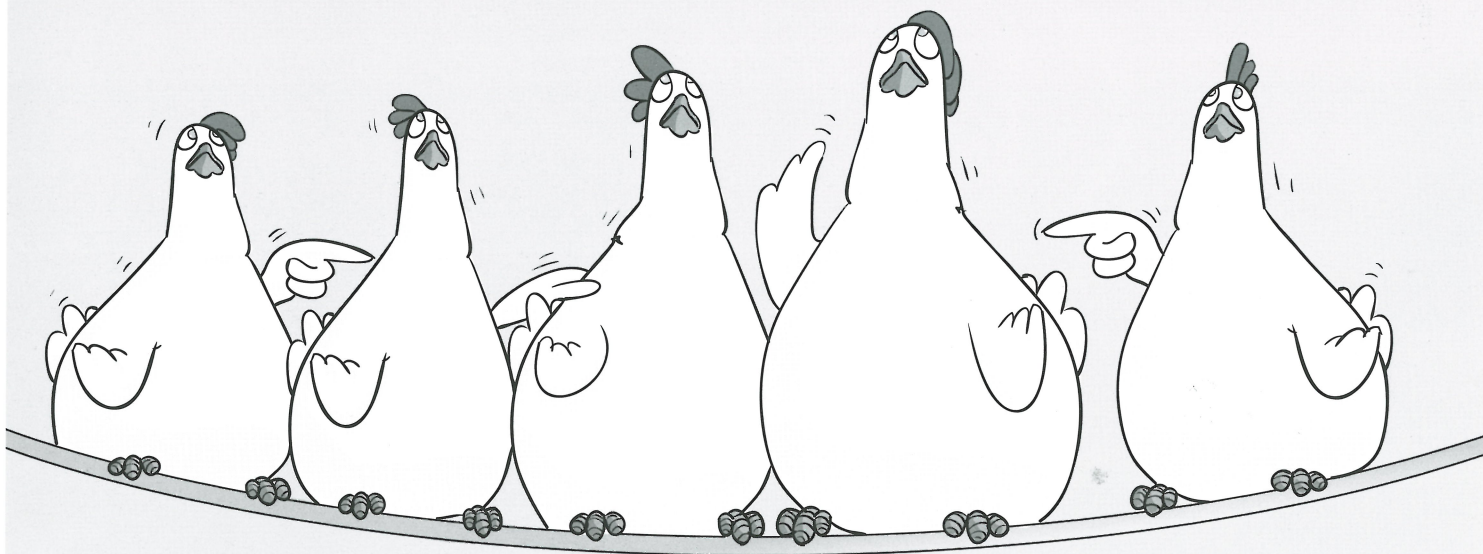
Danmarks Aktive Forbrugere er en forbrugerorganisation, der informerer om blandt andet bæredygtigt forbrug, økologi og miljø på **www.aktiveforbrugere.dk**

Økologisk Landsforening er et fællesskab for landmænd, virksomheder og forbrugere, der skal styrke og udvikle økologien. Det fortæller de om på **www.okologi.dk**

www.danishmeat.dk Den samlede kødbranches hjemmeside, herunder også fjerkræbranchen.

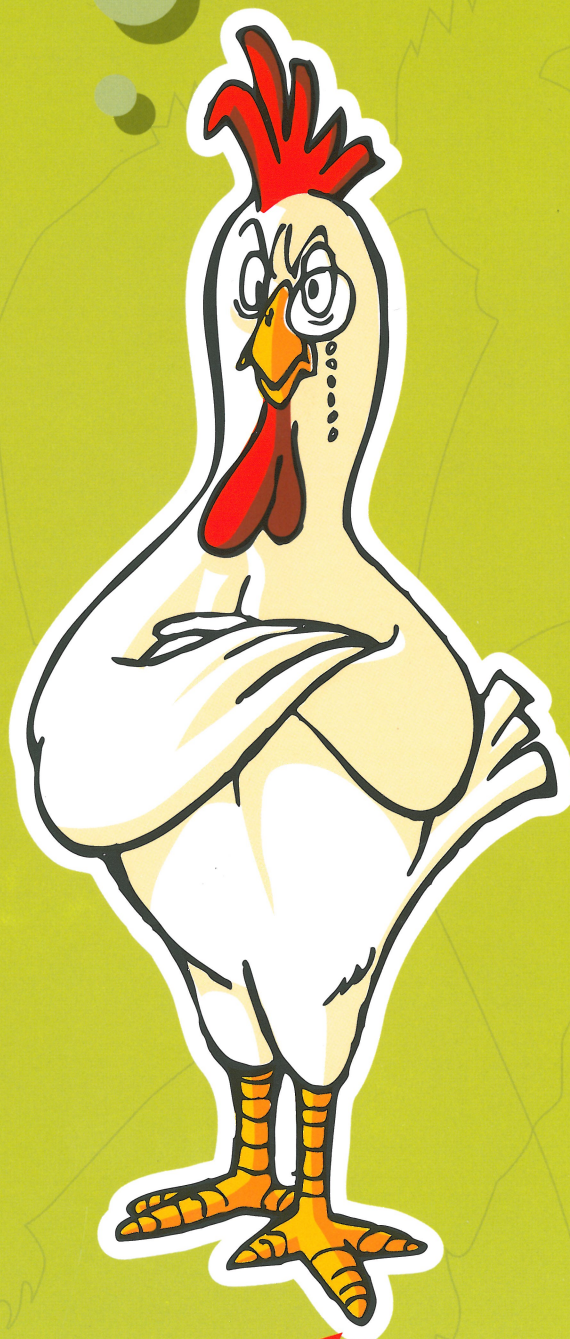
www.danskfjerkræe.dk Fjerkræbranchens hjemmeside (der primært er rettet mod baglandet i branchen, men offentligheden kan også finde en række nyttige oplysninger).

www.landbrugsraadet.dk Landbrugsrådets hjemmeside.

Læs meget mere:

www.kyllingskolen.dk
www.kromozone.dk
www.madklassen.dk
www.altomkost.dk
www.foedevarestyrelsen.dk
www.danskfjerkrae.dk
www.danskladbrug.dk

Dansk Slagtefjerkræ